

Tisto, kar najbolj ljubimo,
najprej izgubimo.

Senzacija! Z velikimi črkami opozarjajo časniki: »Znani plezalec... ubit... Našli še eno truplo... Že več let staro okostje, doslej še neznanе osebe... Preiskavo nadaljujejo...« Senzacija. Vdova v črnini. Z otožno, toda vzvišeno gracijo sprejema izraze sožalja od vsepovsod. Moža ni več. Človeka, katerega ni poznala, a je nosila njegovo ime, ni več. Toda slava njegovega imena ji bo ostala. Njegovi prijatelji so presunjeni: Bil je izvrsten človek. Toda zakaj je bil izvrsten človek, pravzaprav niso vedeli. Niso ga poznali. Bili so njegovi prijatelji, ki so uživali njegov ugled. Država je izgubila težko nadomestljivega človeka. Z njegovo pomočjo si je osvojila več vrhov. Zdaj bo z zlatimi črkami blestelo njegovo ime med ostalimi velikimi sinovi domovine. Z ganljivimi govori se je poslavljala od njega in vso svojo skrb posevala vdovi, ki je bila že skoraj potolažena.

Neštevilni ljudje so ga sicer poznali, a poznal ga ni nihče. Če bi bili ljudje, ki se ponašajo s civilizacijo, vedeli za njegovo skrivnost, ob sodili bi ga za norca ali vsaj za zanesenjaka. A takih norcev bi bilo na svetu precej. Zato nasploh ljudje tako strogo skrivajo svoje skrivnosti, če jih imajo, zato ker so zanje tako pomembne in ker se boje, da bi jih drugi ne razumeli. To so večje in manjše, najbolj intimne skrivnosti, ki so globoko vklenjene v srcu in ostanejo največkrat tajnosti do smrti. To je tisto intimno življenje človekovega drugega življenja, ki je samo njegovo, najbolj egoistično, najbolj ljubosumno in najbolj nežno. To je tisti čudež, ki lahko napravi iz velikana pritlikavca, iz zakrknjenca in dvomljivca vdanega gorečnega, iz gospodarja hlapca, iz razvratnega svetnika, iz domišljivega ponižnega. Skoraj vsakemu človeku se primeri enkrat v življenju, da mu vzame kak poseben, silen dogodek za nekaj časa razsodnost; ali se potem obtožuje, ali pa se dvigne in se zna marsičemu odreči in za kaj žrtvovati. Pravimo: blagor onim, ki nimajo ničesar, zaradi česar bi bili pripravljeni umreti. A pravimo tudi: ubogi, ki nimajo ničesar, zbog česar bi bili pripravljeni umreti.

Bila je gotovo senzacija, dokler so govorili o onem drugem okostju. Preiskava je res precej dognala. A v javnost ni prišlo. Zaradi vdove, bržkone tudi zaradi njegovega imena. Tisto drugo okostje je bilo okostje ženske, čisto nepomembnega malega človeka, ki pa se je sama

izločila iz vrveža že pred več leti. Njegovi prijatelji so se sicer spomnili nekega dekleta, ki ga je bil plezalec srečal v gorah. A to je bil spet en tak nepomemben intermezzo, saj ni spregovoril z njimi o tem nikoli nobene besede. A prijateljem bi bil gotovo kaj povedal, so zdaj ugibali njegovi prijatelji. Ljudje so torej samo šušljali in pri tem je ostalo.

Zgodilo pa se je tole: Če bi bili gorski reševalci našli po dolgem, nevarnem iskanju samo njegovo truplo, ki je ležalo na dnu razrite grape, truplo z najbolj mirnim in spokojnolepim obrazom, brez gub, brez popačenega izraza, znanilca bolečin in groze, če bi bili našli samo to, bi bilo vse v redu, ne bi bilo nobene senzacije in nobenega šušljanja. Ko pa so se vračali nazaj in v skrajno nevarnem terenu lezli navzgor dolge ure, je eden izmed reševalcev opazil nenavadno barvo peska na vrhu neke gomile pod previsno skalo. In takoj nato konec vrvi, ki je mohl ovit okoli skale, in kline, nabite v steni v enakomernih presledkih, in nato vso vrvo, ki je v loku visela preko ozkega prepada... Potem je bilo vse seveda kmalu odkrito in razjasnjeno. Tudi si ni bilo težko izmisliti zveze med truplom, ki je ležalo spodaj v grapi, in tem, ki je bilo napol zarito v pesku, in vsem pripravam, ki so vodile do njega. A marsikaj jim je le ostalo nerazumljivo: tisti pesek na gomili, nekaj posušenih cvetic, koščki vseh mogočih oblik, sestavin in barv; deloma nepojasnen je ostal tudi nagib, ki je plezalca pripeljal do tega nevarnega mesta, potem ta zamolčani grob in navsezadnje tudi njegova smrt, njegov samovoljni ali nesamovoljni padeč s tega mesta ob gomili. **Z a k a j r a v n o s t e g a m e s t a ?**

Nekdo je bil prinesel v redakcijo dnevnika svoje pripombe in domneve o tej stvari. Morda je zvenelo vse malo preveč literarno. Pisal je o domnevni nesreči ženske, ki je pred osmimi leti izginila v gorah. Ta plezalec jo je bil našel, jo naskrivaj zakopal in potlej prihajal k njej. Hodil je k njej kot hodimo vsi na grobove ljudi, ki smo jih kdaj poznali ali ljubili. Govoril je seveda o ljubezni. Potlej je nesrečni ljubimec nekoč zaspal kraj njenega groba in strmoglavil dol. Saj ste videli njegov obraz v grapi! Takih obrazov nimajo samomorilci, niti taki, ki so se po nesreči ubili in še pred smrtjo zavedali...

Uredniki so se smejali in vrgli vso zgodbo v koš. Kako pametno so storili! In četudi so ljudje šušljali vse mogoče stvari o tej zadevi, in četudi so si izmišljali podobne zgodbe kot ta publicist, nihče ni plezalca očital blaznosti ali smešnosti zdaj, ko je bil mrtev. Zdaj, ko je bil mrtev, jim je postal s to svojo napol razkrita tajnostjo še bolj interesanten, kajti njegovo ime je bilo ovito s skrivnostno zgodbo, polno trpljenja, naporov, temnih sil, ljubezni in sovraštva, samotarstva, preziranja smrti in veličastnih zmag. In če bi teh ne bilo? Nihče bi ne bil

pisal o njem, nihče bi se ne bil zmenil zanj, nikomur bi se ne zdelo njegovo življenje nenavadno in interesantno, in vse bi se hitro pozabilo. V miru bi pokopali obe trupli in nikomur bi se ne bilo zdelo vredno opisovati pretresljivo romantičnih zgodb. Da, če bi ne bilo njegovih zmag, bi mu bržkone očitali umor in ne videli bi v tistem pesku in v tistih posušeni cveticah nič nenavadnega. Ne šušljali bi o veliki viteški ljubezni, o samotnem ljubimcu. Nihče bi se ne bil zmenil zanj, kot se nihče ni bil zmenil zanjo, ki je tako nepomembno izginila iz življenja in ki je ni nihče poznal več ali se spomnil nanjo.

Torej happy enda ne bo. In tudi zločina ni bilo nobenega. Mislite si, da se je to zgodilo v Alpah. Predstavljajte si samo dve osebi, njega in njo, v srednjih letih. On je bil krepke postave izurjenega hribolazca, ona je bila drobna in imeti je morala vodnika v nevarnih stenah. Njune zunanje poteze pa si čisto lahko sami predstavljate po svoji domišljiji. In če sta že bili dve smrti, zgodili sta se po nesreči. Zaslužila pa sta lahko in lepo smrt.

I

Zopet je zapustil svoje znane v koči. Ko je napravil nekaj korakov čez prodišče v smeri proti bližnjim vrhom, je pozabil na ljudi, ki so ostali zadaj in v dolini. Pozabil je na ženo... ki se morda ravno ta hip pogovarja v enem izmed neštevilnih barov spodaj v težkem, gostem zraku s svojimi znanci, vsa ponosna in zgovorna, da lahko pripoveduje o svojem možu, ki ga tako malokrat vidi, a ki toliko vedo o njem pripovedovati drugi. Pripoveduje jim morda — saj vse tako močno rado vedno zanima — o njegovih novih prvenstvenih podvigih v najtežavnejših stenah, a ne tako, kot je slišala iz njegovih ust, marveč ponavlja to, kar so objavljali časopisi. On o sebi zelo malokrat kaj pove, zadnja leta pa najraje molči. Toda nje to ne muči. Vesela je, da ima svoj svet, ki jo ceni, in zato, ker je žena osvajalca gora, in nič se ne boji zanj. Navadila se je in zanjo beseda nevarnost ne pomeni nič, ker je še nikoli ni doživela. Da, celo pomisli na to, da ga nikoli morda več ne bo nazaj, a njegovo ime bo vendarle ostalo in njegova pomembnost, ki jo bo ogrevala dalje... Tudi na svoje otroke je pozabil tedaj, ko je stopil na pesek, na otroke, ki imajo natanko iste navade kot ona... Pot čez melišča se je vzpenjala počasi v ovinkih. Stopal je počasi, z dolgimi koraki, obraz ni kazal nobenega vznemirjenja, nejevolje, niti veselja ali bolečine. Tisti hip ni mislil ničesar. Hodil bi bil lahko z zavezanimi očmi, pa bi bil našel pravo pot. Zdaj se je spuščala hitreje v breg. Potem je zavil pod stene in z vajenimi, sigurnimi nogami in rokami

preplezal nekaj metrov. Že je bil v bolj divjem svetu, kjer ni bilo nobene poti več. Spet je hodil po pesku, po nevarnem drobnem krušljivcu in se mehanično oprijemal skal. Potem je prišel spet k steni. Obiti jo je moral. Plazil se je po ostrem, dolgem poševnem rovu, prečkal raz in končno prišel na majhno, okroglo polico, pod nekakšnim kratkim previsom. Nato si je odpel pas, snel vrv, ki jo je imel tesno ovito okrog života, in iz torbe vzel nekaj kratkih klinov in kladivo. Odjeknili so udarci, kratki kovinsko zveneči, čisti zvoki, ki so se razmnoževali v simfonijo udarcev v tem kraju med prepadnimi stenami, ki so nabijača obdajale v ozkem krogu. Vrv je obvisela v obroču in mož se je pripravil, da se bo pričel spuščati v prepad. Tedaj se je spomnil na to, kar nosi v žepu. Ni bilo veliko, a vendarle, če je mislil na to, je čutil nekaj teže. Bil je le pesek. Oster, droben, rdečkastorumeni grušč iz razpoke na najbolj nevarnem mestu, mimo katerega je silno počasi in previdno polzel v navezi... To je bilo že lani v pogorju Oisans, potem ko se je vračal po novo zapadlem snegu v veliki nevarnosti. Ravno v tistem trenutku, ko je za hip odmaknil očala, je čutil, kako mu postaja slabo od bolečine in hrepenenja in zdelo se mu je, da iz tiste lise vstaja njen obraz in njena zmečkana prsa z veliko krvavo liso počez... In skoraj bi se bil ubil, ko je zanihal proti razpoki, kajti omamil ga je udarec. S čelom se je bil zaletel v ostri rob ledene peči. Človek nad njim je ukazoval, naj se podviza... On pa je lahno nihal sem in tja in mislil nanjo in na njeno pot navzdol v objem mrzlega, samotnega konca... Samo malo, samo malo, majhen vzgib in spodrsrljaj, ne da bi se preveč potrudil obdržati se s konci derez v ledeni zaseki in šlo bi navzdol v belo, brezkončno deviško samoto. O, kako ga je privlačevalo, s kako magijo ga je uročil ta element veličastnega nereda v Oisansovi verigi... Pa je le še zmagal. Zagrizel se je bil z voljo v to, da se mora podvizati, ne zato, da reši sebe, marveč zato, ker ni sam. A ko se je spet postavil pokonci in se z ostrimi zobmi derez započil v rob razpoke, ga je hrepenenje po tem, da bi jo še kdaj obiskal v zavetju njenega bivanja, čeprav bi videl samo še ostanke tega, kar je nekoč bila, hrepenenje, ki je bilo naposled močnejše od tega skrivnostnega gorskega duha, ki včasih napade izmučene plezalce, ga je bleščeča lisa spet tako zbolela, da je pri priči slekel rokavice, si s cepinom poiskal ravnovesje in nabral dve zvrhani pesti tega drobnega, živega peska... Mož nad njim je strašansko razsajal. In ko sta se spet spuščala dalje navzdol, je prvi mislil na to, da bi bil kar rad zdrsnil v ledeno razpoko, če bi ne bilo tega drugega — če bi ne bilo bolečega hrepenenja...

Zdaj je spet tu. Kako težko je čakal, da se je stajal sneg. Kako je odvisen od slabega vremena in od vsake stopinje, ki jo napravi tu čez čez prewise in mimo prepadov. Snežni metež ali večji naliv dežja in pot je zatrpana, da ne more do nje. Le kako je obvisela na koničastih skladih, na robu previsne stene kot na žrtveniku usode! Pogledal je navzgor. Nebo je bilo jasno in čisto modro, med odprtini ostenja ni plahutala krokarjeva perut. Takrat pa so krožili v trumah in se pripravljali, da naskočijo svojo žrtev. A zadnji trenutek je s poslednjimi silami svoje zmogljivosti snel plen in ga zavlekel v zavetje...

Zaman, krokarji, zaman!

Segel je z roko v žep. Tu jih ima, drobnih, rdeče in rumenopikčastih drobcev. Namesto cvetja. Že toliko let ji prinaša darove, same stvari, ki jih je iztrgal naravi v smrtni nevarnosti. Užival je vselej ob taki priliki, a tako prekleto draga, za ceno sekundne odločitve, kako bi se iztrgal neki magnetni sili, ni bila še nobena reč, ki ji jo je bil prinesel.

Zaman, krokarji, zaman! Zdaj je na varnem, pod tistim skalnatim previsom, v večni senci, pod kamenjem.

Prijel je za vrv in se odbil od stene. Potlej se je počasi spuščal navzdol nekaj metrov, nekaj dolgih, napetih sekund je visel v zraku, ki je bil mrzel, kot da bi prihajal iz globokih črnih katakomb. Nato se je z ostrim, sunkovitim zamahom zavihtel na nasprotno stran stene in obstal v ozki skalnati poči. Vrv je ovil okrog klina, ki ga je zasekal med skale... Še nekaj metrov naprej v razpoki, ki se je zmerom bolj ožila, dokler je imel prostora le še za skrajne konce svojih plezalnih čevljev. Počasi, počasi je napredoval, ker si je moral znova nabijati kline, ki jih je lani, ko je bil zadnjikrat tu, pobral ven... Še nekaj stopinj in s konci prstov je obvisel na previsni polici, ki je bila ne- navadno široka in močno »zidana«. Imajoč dobro oporo na klinih, je odrinil kamenje na stran in zlezal gor. Nato je obsedel zgoraj, s hrbtom proti grobu in gledal navzdol.

Spet ga je obšla rahla slabost. Skoraj vselej je tako z njim, kadar pride sem. Vsako leto pride. Teden, dva ostane v tej okolici. In ob vsakem lepem vremenu prihaja sem. Prav na to mesto. Spočetka je bilo huje, ker je bil tu še močan vonj po razpadanju, po mrliču... Pozneje tega skoraj ni bilo več, a vedno je opazil kako novo spremembo. Moral je prihajati. Potem je sedel tu poleg. Počival je. Tu se je počutil, da je naposled doma, da je blizu nečesa, kar resnično ljubi in spoštuje in čeprav si ni mogel več dobro predstavljati, kako je s tistim nečem, kar ljubi, je vendarle čutil, da ni tako sam, obupno in nevarno sam. Tu ga je minila vsaka strast, da bi kaj osvojil, da bi se s čimerkoli postavljaj in uveljavljaj. Tu je premišljeval o tem, kar

dela in če je zadovoljen s tem, kar dela. Ni bil zadovoljen s tem, kar je delal. Ljudje so ga pregovarjali. Prijatelji in žena so ga pregovarjali in hoteli, da se je uveljavljal. Nekoč je študiral na slikarski akademiji. Že takrat je najraje upodabljal pokrajine, a predvsem alpske motive ... Toda da bi ustregel svojim staršem, se je vdal ženi, ki je imela veliko denarja in velika podjetja. Potem pa naenkrat ni bilo več časa, da bi bil še kaj ustvaril. Delo ga je požiralo, delo s posli, z upravljanjem in neprestanim denarnim mešetarjenjem. Ni bil zadovoljen, sploh ni imel nobenega veselja s takim delom. Zato je prepuščal vse drugim, ženi in sorodnikom in se zatekal v gore. Postajal je drzen, njegovi smeli podvigi so vzbujali pozornost. Ni se mogel več ustaviti in tudi nihče več mu ni nasprotoval. Tako je imela družina zdaj vse: svoj denar in njegovo ime. Kako gladko je vse šlo! A on ni bil zadovoljen. To ni bilo dovolj. Zavedal se je, sicer nejasno, da ima precej prazno življenje. A nekoč?

Ne, si je dejal, najprej moram počivati. Ne, moram pogledati ... Toda slabost je naraščala. Bledel je in močno se mu je zdelo, da s srcem ni vse v redu. (Saj je imel zmeraj zdravo, močno srce.)

Nebo je bilo jasno, brezoblačno, a iz sten je udarjalo po zatohli vlagi, ki je spominjala na tesne mučne ječe. Kraj res ni bil prijazen, ni nudil nobenega razgleda in celo nebo je skopo pošiljalo med stene svojo svetlobo od zgoraj. Povsod krušljivo kamenje in vmes gladke, strme stene, prepadi, iz katerih se neprestano dviga vlaga in goste meglice.

Zavlačeval je. Sam ni vedel zakaj. Tesno za njim je bilo. Pokrito s peskom in kamenjem. Nečesa se je hotel spomniti. Mučil se je s tem, da bi se spomnil. Preden se je spustil po vrvi, mu je bilo padlo v glavo.

Sam je bil tu. Sam s seboj in z njo, ki je ležala pod peskom. Tu je bil zmerom najbolj samosvoj, tu se je mogel pogovarjati s seboj bolj kakor v dolini. Ta samohotni azil mu je dobro del. Po njem je bil vedno okrepcan in potem se mu je spet ljubilo živeti in delati. Od tistega trenutka, ko je zagledal spodaj nad prepadi njeno zmečkano, presekanano telo s krvavo liso počez, se je ustavilo njegovo življenje. Odslej ni čutil več staranja, nobene poti navzdol, ne tega, da se zaključuje njegov krogotok.

Zmerom enako, zmerom enako. Znanci so ga povpraševali po njegovem zdravju. Trkali so ga po ramenih in se veselili njegovega krepkega zdravja. Še bo hodil v nevarnosti, še bo osvajal! A pogled na krvavo liso mu je uplahnil vse strasti, razen ene. Še se je potikal po divjinah, padale so stene, ki jim ne ve niti imena. Na zunaj se ni nič spremenilo. A s strastjo, z zagonom osvajalca, ki si obeta zmerom

končno in najvišjo zmago, ni šlo več. Sila, ki je odslej gospodovala nad njegovo voljo in močjo, je bila strast po nevarnostih. Da je še karkoli počel, je moralo biti v zvezi s smrtno nevarnostjo. Vse drugo je v hribolastvu odslej zametaval. Kadarkoli se je s poslednjimi močmi izvelkel izpod kakšne previsne stene, prečkal srečno nevarne krušljive kamine, se prerival skozi žlebiče, se plazil čez vrtoglave ostre hrbte — se mu je zdelo, da je vredno živeti... Ustaljeni mir in dolinsko konvencionalnost, popačeni okus, podrejenost okolju, tesne obleke, leporečje, povsod ozkost in zamere, pretehtane besede, stopicljanje, ozkost in ozkost — od tega je bežal v višine. Najraje je bil sam. Ko se je potikal po neznatnih stezah in ko je zvečer prihajal v kočje, ko se je storilo jutro, polno živordeče zarje in so težkogrmeči oblaki viseli nad stenami, ali ko so zvečer zagorele spodaj v dolinah drobne, nemirne luči — je bilo življenje vsaj toliko znosno, da je mislil na jutrišnji dan.

A tako sam kot tu ni bil nikoli. Niti v nevarnostih ne. Kajti zmerom je čutil koga v bližini, ki je skrito pazil nanj in čeprav bi mu gotovo prepozno priskočil na pomoč, tu je bil, nekje v bližini in mislil nanj. On pa si tega ni želel. Zdaj nič več. Vedel je, da mora še ostati zaradi drugih. Da je težko nadomestljiv in da je zaenkrat še zelo potreben. Vojna je medtem sicer mnogo predrugачila — a pri tistih podjetjih je še zmerom ostal, čeprav niso bili več ženini. A ona je hotela tako in on se je trudil in celo izumil posebni patentni vijak. Da je rekla žena in so rekli prijatelji, bolje kot risati macesne in skale.

Prebrodil je nešteto smrtnih nevarnosti in zdaj je spet tu. Doma je. Sam je spet. Gleda v vlažen, zamolklotemen lijak smrti pred seboj. A srce se ne umiri. Rad bi se obrnil, pa si ne upa. Šibak je tu. Tako droben in prepal, tako majhen in nebogljen, čisto nasprotna slika sebe je tu. Nič si ne zna več pomagati.

Toda vendar: od tu odhaja zmerom pomirjen. Potem gre pravzaprav kar rad v dolino. Tam je vsem na voljo in zelo ubogljiv je. Dober je z ženo, z otroki, s prijatelji. Skoraj ves denar jim da. Vse lavorike jim da. Ne on, drugi sede na njih, ker jih uživajo. On je tega prost. Nima rad takih reči. Denar ne ceni. Ni mu zanj, da bi si z njim kupoval zabavo, ljubezen, razkošje moderne civilizacije in pravzaprav srečo, kakor jo pojmujejo v zvezi s sredstvi. A on ima svoje nevarnosti, ki ga omamljajo kot opij morfinista. Živi življenje, ki ga ne more opisati in o katerem bi čisto gotovo rekli ljudje, da je noro, če bi jim ga bil znal opisati. Zdaj ima čisto nove občutke, kot bi jih bil recimo lahko imel, če bi se nenadoma znašel na drugem planetu v čisto novih, za naše pojme nepoznanih terenih in podnebjju. Vso svojo dolinsko in višinsko okolico vidi drugačno, čuti jo drugačno in sliši jo drugače

Žena in otroci, vsi imajo drugačne glasove. — Zdaj opaža pri njih navade, katerih ni prej nikoli opazil. Zelo majhne stvari so to, ki se mu zde spremenjene, vse druge. Žena ni imela še nikoli podobnega prizvoka v glasu, in z ustnicami zdaj zateguje. In bolj zvočno udarja njen kratki smeh na dan. Otrokom se nenadoma ne da ničesar dopovedati in vse, kar jim reče, sprejemajo z dobrodušnim nasmehom. Mar ni to kruto? Takle dobrodušen nasmeh od svojih otrok? Potrpljenje je treba imeti tudi z znanci. Vsak hoče, da si drugačen...

Še zmerom gleda navzdol. V hrbet ga zbada tisto, kar je zadaj. To je resnični strah, ki ga v najtežjih visečih nevarnostih ne pozna, ne čuti. Tu za njim je, pokrito s peskom, z ostrim krušljivcem in črnikastosivimi ploščatimi kamni.

Če bi ne bilo tega... saj noče, da bi bilo tako kot je bilo prej. Noče, da bi bilo tako prazno. Saj pravzaprav se je pričelo šele s tem. In pomislil je na tisto daljno, tisto pravo življenje. Tisto, kar mu je manjkalo in kar je zdaj spet izgubil. Ne, saj ni izgubil. Saj ga imajo menda vsi radi. Saj pravijo, da je dober. Da je potrpežljiv, da je pogumen. Več pa ne zahtevajo od njega. Saj nihče ne prosi in ne zahteva od njega ljubezni.

Težko je to: Vse ima, ljubezen in pogum, a prav tu, tu zgoraj med prepadi, tu poleg nje, ki je pokrita s peskom, nima poguma in ne uživa ljubezni. Strah ga je, a istočasno ga po vsem telesu zaliva val pekoče bolečine, da bi vpil od strašne stiske, da je mogel izgubiti tisto, kar je edino ljubil.

In ljudje bi se čudili, če bi vedeli: da ljubi še zmerom in da še zmerom hodi sem gor. In da je zaradi tega dober in potrpežljiv.

...Kakšne misli! Kako je mogel misliti tu gori nanje, na ljudi in na njo. Kakšen prepad, kakšne skrajnosti in on sredi, ki živi dvojno življenje. Ki še živi. Saj je še vse tako neizpremenjeno na zunaj!

Zdaj je minilo že toliko let, a še zmerom se je spraševal, zakaj je morala navzlic to storiti — in sploh, ali je storila samovoljno?

Globoko v njem je grizla ta bolečina. In vztrajno je mislil na to, da ne ve, ali je bil samomor ali nesreča. To je bilo kajpak najhuje od vsega. Ničesar ne ve. Tisto jutro, ko je odšla iz kočje, je imela veder obraz. Rekla je, da gre na zrak in da mora še precej premisliti in se zbrati. Da je navsezadnje toliko novega doživela, da se kar ne znajde. Hotel je iti z njo, pa je odklonila. Naj se pomiri, mu je dejala, saj se bo kmalu vrnila. Gre samo posedet — saj on ve, kam. Rada bi bila malo sama — zdaj ko jo prvokrat nekdo ljubi. Mora se zbrati in pomisliti, če je vredna tega... Odšla je in še dvakrat se je obrnila

nazaj... Stal je pred kočo in sonce je sijalo na njeno postavo, na njeno lahno, brzo se oddaljujočo postavo — dokler je ni vzel ovinek...

Kako laže bi mu bilo, če bi bil vedel. Če je bila nesreča, potem že. A če ni bilo nesreče?

Da, če ni bilo nesreče. Kako trmasto vrtajoče se je pojavljala ta misel, posebno prva leta. Da je izvršila navzlic njemu in njegovi ljubezni tako kruto, premišljeno smrt. Tolikokrat je kolebal med enim in drugim. Toda nikoli ni mogel zvedeti resnice.

Vsakič, ko je pomislil na to, je začutil oster sunek v srcu. Toda nena doma — kaj je to? Ta hip namreč je ravnodušno šlo mimo njega to tolikokrat preleto, boleče samospraševanje. Sedel je tu tako togo, zariplo, kot da bi bil pritrjen kakor trdo, belo moleči izrastki kamenin, z medloizraznim obrazom, z odsotnimi očmi, izgubljenimi nekje v sivi brezčasnosti. Tudi srce v njem, vroča mišica, še pravkar z drgetajočim nemirom hrepenenja, se je izgubljalo in prenehavalo. Tudi sam je zaželel mahoma obstati. Kot da je odpodil nadležne drobce premišljevanja... Dolgo je trajalo. A ko se je naposled dokopal spet do jasnosti, je bil skoraj drug. Kot da bi bil v minutah prešel eno dobo svojega življenja.

Začudil se je nad tem. Dvignil je obraz in z očmi obletel vse obrisepremičnih mas, ki so zrle nanj tuje in sovražno. Ovite so bile z nekim večno temnim, zatohlim ovojem, ki je pronicljivo pršel na vse reči, vklenjene v te kamnite, ostro klesane gmote. Visoko zgoraj pa je pršelo sonce, a ni moglo prodreti globlje. Obsijalo je le stožčaste konice in obdrselo po robovih, da so se rezko svetili. Do njega tu pod skalovjem, v mračnem svetišču ljubezni in sanj, v pribežališču miru, ni moglo več prodreti. A ni si ga želel. Zdelo se mu je izdajalsko in nevarno.

Tako torej, si je dejal in se stresel po vsem životu, tako daleč je že. Ta je torej mir, neznan mir, a zdaj dobrotljivi mir, da se ne sprašujem več. Če je vse to le res?... Koliko let je že?

Hotel se je spomniti. Kot otrok je dvignil roko in hotel šteti na prste... Toda ni mogel. Vse se mu je zameglilo in obstal je na sredi. Spet je zanihal z mislijo in z roko: Kako vseeno je to, ali vem natanko, koliko let je od tega... Ali je to zdaj potrebno?

Zagledal se je bil spet predse. Natanko v vrv, katere oviti konec je videl moleti izza skale. Vrv! Pomislil je na to, kako je od nje odvisen njegov povratek nazaj.

Kam pravzaprav? Povratek kam? In tedaj se je spomnil, česar pred nekako uro ni mogel izluščiti; namreč misel, ki ga je obšla, ko je visel na vrvi: Ko bi se ne bil vrnil več, ko bi bil ostal kar tu.

Nasmehnil se je. A bil je mrzel, vlažen nasmeh, bežen, ne globok in ne prepričljiv. Spet je zamahnil: Najbolje bo, da se vdam spet navadi in grem nazaj. Čakajo me. Hočejo me. Zaradi njih moram.

Ne, ne, je nekaj govorilo. Čemu nazaj? Saj si sam. Bolj sam kot v Oisansu, v stenah Col de Diable. Tam pred razpoko. Tam nisi mogel, čeprav bi rad. Tudi nikjer drugje nisi mogel, četudi si bil malo sam, pa le nisi mogel, ker nisi hotel. Hotel si še videti njo. Vedno si to dejal, kadarkoli si imel priliko oditi. Vedno si jo hotel še videti. Čemu zdaj nočeš iti? Sam si in ona je tu. Ostani pri njej, čemu bi se vračal? Čemu bi moral zmerom tam spodaj misliti nanjo in hrepeneti po njej? Čemu bi moral vso jesen in zimo trpeti ob misli, da bo spomladi še polno snega in ne boš mogel do nje? Čemu, čemu, pomisli vendar, kakšen nesmisel je to, da se vračaš in si tako usmiljen z drugimi. Kdo pa je bil usmiljen s teboj?

»Smešno,« je dejal naglas. Njegov glas, novi drugi glas se je odbil od stene: S m e š n o.

»Tu sem samo jaz,« je dejal še enkrat in še enkrat, samo da bi bil slišal glasove, ker ga je postalo spet strah.

Tu sem samo jaz — tu sem samo jaz, je odmevalo votlo in enakomerno. In spet glasneje:

»Pogum, pogum!« Po-gum, po-gum... glasno nazaj, skoraj zadirčno, rezko in sarkastično.

»Kaj naj storim? Ali ni to smešno?« Odmev je bil za njim vztrajno in enako glasno, bučno, kot bi se obmetavali on in njegovi vidni jazi sem in tja od stene v steno...

In še, ko je dejal tiše: »Zmešalo se mi bo,« tako skozi stisnjene zobe, se mu je zdelo, da je ujel lahni krik, ki je zavel v vrtincu sape mimo ušes:

Z m e š a l o s e t i j e...

To je skoraj res, je pomislil, in se neogljenno ozrl. Zagledal je gomilo kamenja in peska, ki ga je nekoč nastrgal in nametal sem. Zlezal je bliže in pričel grebsti po kupu. Obraz je imel čudno spačen in kdor ga je poznal in bi ga sedaj videl, bi ga skoraj ne bil spoznal, tako stisnjen, bledosiv je bil... Počasi je grebel, s tresočimi, dolgimi prsti, ki so se malokrat tresli... Tu je bilo peska s premnogih gora, vseh mogočih oblik in barv: Grandes Jorasses, Dent d'Hérens, Karwendla, Civette, Aiguille du Géant... in vmes že posušeni cvetovi in listi botaničnih primerkov, katerih bi se razveselilo srce še tako razvajenega učenjaka.

Vse to so bili darovi. Prineseni so bili z najbolj nevarnih, težko dosegljivih terenov. S tem je imel posebno veselje. Koliko se je bilo

že nabralo tega! Kako otročje je bil vesel, kadar ji je spomladi, potem ko so prenehali plazovi, mogel prinesiti kako darilo, ki ga je stalo precej truda, da ga je dobil... Zdaj pa ni naenkrat imel nobenega posebnega veselja s temi stvarmi. Vse se mu je zazdelo nesmiselno. Ne samo ti darovi, ne, tudi njegovi vzponi, to nevarno garanje iz leta v leto...

Medtem ko je odstiral peščeno odejo z njenih koščenih ostankov, je mislil tako. In ko je ležala spet pred njim, se je šele spomnil nanjo. Toda čudno! Ni gledal z grozo na te kose njene materije, ni ga kot vsakič pretresel pogled nanjo, na spremembe njenega odmiranja, da bi potem vpil od bolečine in se jokal kot otrok, ki se je izgubil v samotnem gozdu, a se s tem tudi utolažil. Ko je izgrebel njeno okostje, dolge koščene prste malih rok, kratke noge z majhnimi stopali, ogrodje trupa in lobanjo, malo, ozko, podolgovato lobanjo, z dolgo zaseko zadaj na tilniku. (To je bil njen konec, sunkoviti, hitri in usmiljeni konec.)

Da, druge čase je bil ves iz sebe. Ni mogel sedeti kraj nje, ne da je ne bi takoj izkopal iz peska. Kakor ga je bilo strah, je vendarle to storil. Potem je legel kraj nje, prislonil obraz k njeni lobanji in z njenimi prstki prepletel svoje prste... Živi ob mrtvem. Človek z vročo krvjo in hrepenenjem, človek, ki sanja in ljubi, človek, ki dela in se muči — da si končno prisluži smrt. (Natanko tako bo: Počasna, razpadajoča gmota in koščeno ogrodje... Človek nasploh ne gleda tega rad.)

Danes je bilo sicer isto. Odkopal jo je in legel kraj nje in prepletel svoje prste z njenimi. Toda danes se mu je zdelo, da ni z njo nobene spremembe. Sprememba je sicer bila. Ta hip, ko je legel kraj nje, ga je zapustil ves strah, vse bolečine so pošle.

Zdaj je miren. Torej končno: leži na ploskvi, majhni, tesni ploskvi kraj peščenega kupa, drži za roko nekaj, kar je nekoč imelo svoj izraz, svoje gibanje, svoje misli; strmi v svet nad seboj, ki se boči v izklesanih, navpičnih skladih, vzpenjajočih se kot drzni loki gotske katedrale, in visoko zgoraj nad frizom skozi majhno odprtino siplje nekaj svetlobe, nekaj medle, tajinstvene svetlobe, in skozi njegove počasi pojenjajoče utripe nobene burnejše misli, nobene zapovedi samemu sebi, nobenega hrepenenja, nič takega, kar ni, a kar bi želel, da bi bilo. Torej končno na trdih tleh! Pesek, kamenje, skale, beli blesk oklepajočih sten, sive sence, mrzli dih molčanja, kameni molk večnosti, koščena smrt z malo, okroglo lobanjo in tenkimi ostanki trupla, rok in nog, in nekaj blede, modrikaste svetlobe — to je bilo vse. Tedaj je prav počasi zdrsnil z roko po pesku, ga stisnil v pest in

ga počasi spuščal skozi ozko odprtino med prsti, da je čutil rahlo drsenje v dlani. Rahlo drsenje... Rahlo, a sigurno drsenje, zmerom na ploskvi, ki ji ni mogel povsem zaupati. Najččeše je bil to pesek in bele, kristalne strmine, pokrite s snegom in ledom. Na peščenih in snežnih plazovih, kjer je moral stopati, kot bi ne imel teže, kot bi se skoraj ne dotikal resničnih tal. To je bilo gibanje, nekakšno breztelesno pomikanje v višini, na zmeraj nagnjenih ploskvah. In potem to rahlo drsenje v navezah. Živa skala, pesek, pesek.

In medtem ko so leno, počasi drsele mimo njega cele puščave belega peska, sive mrke ploskve orjaških sten, neenakomerno divje nazobčane verige grebenov, nepregledni kopičasti oblaki megle in temnih viharjev, je brezbrizno sipal peščena zrnca na okostje. Enkrat je segel v žep, ne da bi pomislil pravzaprav na to, da je kaj prinesel s seboj, in otipal je pesek, ki ga je bil nabral lani v Oisansu... Potresel ga je po vrhu, na gomilo: krvava lisa na belopeščenem grobu.

Pesek. Pesek. Pesek. Hrešči pot težkimi stopali, kruši se pod stenami, razbijajo ga udarci viharjev, raznašajo ga valovi vetrov in vode...

Zapl je oči. Bil je strašansko utrujen. Naposled utrujen od vsega. Od let, ki so odtekla v znoju, v pekoči vročini in v zbadajočem mrazu, v borbi z viharji, s snežno slepoto, s prividi in smrtjo. Utrujen od molka, od brezglasne samotne svobode, od vrtoglavih višin in redkega zraka, utrujen od globoke, neutolažljive tegobe za edinim človekom, ki ga je ljubil vsaj toliko kot samega sebe, če ne še bolj. Od hrepenenja za tem, kar ni in kar ne more več imeti, od tolikokrat besne, obupne obtožbe nad usodo, ki mu je tako hitro vzela, kar je tako ljubil in tako pozno spoznal.

Zdaj je začutil starost. Grebla je sicer počasi in neopazno, a sigurno. Vsa ta leta, ko je prihajal sem, je šlo navzdol. Toda vendarle: bilo je vsaj hrepenenje...

Zmrazilo ga je po vsem telesu. Nikamor več, mu je nekaj reklo. Pusti poti — kako nesmiselno je to! Krog se zaključuje. Smešno, in koliko truda za to! A zdaj se ni spraševal o tem, kako je bilo z njim, kje je bil začetek in koliko poguma in koliko strahu je imel, čemu se je trudil in kako dober in kako slab je bil. A človek, katerega življenje bi ne imelo nobene svetle točke, vendarle ni bil. Ne, tak revež ni bil.

Skušal si je priklicati nekaj v spomin. Potruditi se je moral sedaj, zaradi česar se mu ni bilo treba prej nikoli truditi. Če je le hotel, si jo je živo predstavljal. Zdelo se mu je zmerom, da se je zbudila, čim je sedel kraj nje. Da je dobila spet svojo prejšnjo obliko in potlej sta kramljala. Bila je zelo živahna, veliko bolj kot spodaj na pesku in

tam okoli pred kočo. To njegovo dekletu tu zgoraj, ta njegova skrivnost, ki je na srečo ljudem ostala prikrita, je bila zmerom drugačna, bolj živa, bolj njegova kot ona resnična spodaj in daleč nekje, v času nazaj.

Sam... (Prej ni bil nikoli sam tu zraven nje.) Krog se zaključuje. Napeti lok hrepenenja je popustil. Hotel je dvigniti roko in se opreti na komolce. Hotel se je spraviti pokonci in se splaziti k vrvi. Še zmerom je videl njen konec ovit okrog klina... Bilo je samo nekaj metrov do tja. In potem spet gor mimo drznih, hladnih stolpov, pod koničaste grebene, kot bi plezal tik pod gotskimi stolpiči in spet dol na steze in na pesek. In potem spet med ljudi... Ne, ne, zdaj bo moral pričeti kaj drugega. Takole ne bo šlo več. (Čutil je, kako slabo mu je, in kako zoprno, nadležno je prenašal bitje srca.) Torej samo še doma. Spet povratek k svojcem, h kupčijam, k meščanski civilizaciji, katero tako ponosno cenijo.

Spet ga je spreletel hlad. Vlažen, pronicljiv hlad nečesa težkega, ki ga obdaja in kar se dviguje v njem in čemur ne bo mogel več uiti. Plazilo se je po njem, grabilo je po njem in mu hotelo izgrebsti srce. Bilo je zoprno do skrajnosti, umazano in prepojeno z zatohlostjo in nekim značilnim vonjem po starosti in smrti.

Ni se mogel premakniti. A počasi mu tudi ni bilo več do tega, da bi se bil premaknil. Še je tu in tam pomislil na kaj. A tisto je imelo zmerom slabšo obliko, zmerom bolj bled smisel.

Čas je mineval. Ležal je z glavo tik gomile, tik ob krvavi lisi oisanskega peska. Enkrat, ko je čisto odprl oči in se zagledal vanj, se se je šele skušal domisliti, zakaj je tu, odkod je in čemu ga je bil sploh prinesel. In tedaj je kot skozi nekak zastor, ki je zmerom vztrajneje zastiral umirajočo svetlobo dneva in umirajočo svetlobo njegove zavesti, švignila še enkrat tista svetla točka, tisto svetlo hrepenenje kot poslednji sladki dar usode, poblislilo se je v polmraku modrikastosivih senc megle, kot raketa šinilo v zrak nad njim in gor med svetlikajoče se zvonike grebenov, ki jih je še obsevalo zahajajoče sonce... To je bila ona, ona, kot jo je zagledal prvič, ko je stala na pesku, ko je sonce sijalo nanjo in na deviško planoto, sredi katere je stala kot izgubljena, samotna ovca.

(Konec sledi)